

Halfjaarrapportage januari-juni 2014 Cft BES

Inleiding

Het College financieel toezicht Bonaire, Sint Eustatius en Saba (Cft) doet eens per half jaar schriftelijk verslag aan de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (minister van BZK) van zijn werkzaamheden. Deze rapportage heeft betrekking op de periode januari tot en met juni 2014. De afgelopen maanden stonden vooral in het teken van het opstellen van de jaarrekeningen, de uitvoering van de begroting 2014 en de start van de begrotingsvoorbereiding 2015. Deze onderwerpen zullen dan ook terugkomen in deze halfjaarrapportage. Daarnaast wordt aandacht besteed aan het financieel beheer, het geïntegreerd middelenbeheer, de collectieve sector, de diverse contactmomenten met de openbare lichamen en de investerings- en vervreemdingsactiviteiten.

Algemeen: versterking financieel beheer nodig

Het beeld rond het financieel beheer en de begrotingsuitvoering is niet eenduidig. Saba doet het in vergelijking met de overige openbare lichamen duidelijk beter; een beeld dat ook door de externe accountant wordt bevestigd. Op Bonaire heeft het Cft daarentegen het afgelopen jaar een aanwijzing in het vooruitzicht moeten stellen als er niet snel verbeteringen op zouden treden in het financieel beheer. Sint Eustatius neemt een tussenpositie in; grote verbeteringen zijn daar opgetreden door een opschoning van de administraties, maar tegelijkertijd zijn er zorgen geweest over de rechtmatigheid van personeelsbeslissingen, die inmiddels zijn geadresseerd.

Met Bonaire zijn afspraken gemaakt over de dringend noodzakelijke verbetering van het financieel beheer. Het openbaar lichaam, de externe accountant en het Cft werken in goed overleg samen om in een snel tempo de administratie op orde te krijgen. Dit was nodig omdat eind 2013 bleek dat er onvoldoende inzicht bestond in de financiële situatie en Bonaire niet in control was. De nodige verbeteringen treden op, maar tegelijkertijd leidt dit weer tot vertragingen op andere terreinen. Begin juli heeft Bonaire de officiële uitvoeringsrapportage over het eerste kwartaal ingediend vergezeld van de eerste begrotingswijziging 2014. Voor het indienen van de jaarrekening 2013 heeft Bonaire uitstel aangevraagd bij de minister van BZK tot 1 september 2014.

Ten aanzien van het openbaar lichaam Sint Eustatius maakt het Cft zich vooral zorgen over de rechtmatigheid van enkele uitgavencategorieën. Dit heeft het Cft in reactie op de eerste uitvoeringsrapportage kenbaar gemaakt. Het afgelopen half jaar is er een aantal personeelsbeslissingen genomen die geen basis hadden in de begroting en buiten de eilandsraad om zijn genomen. Deze beslissingen, samen met andere tegenvallende ontwikkelingen, leiden tevens tot een gerechtvaardigde zorg over de houdbaarheid van de begroting 2014. In de eerste begrotingswijziging 2014 moesten al de eerste maatregelen genomen worden om binnen het kader te blijven en zonder prudent beleid in de rest van het jaar dreigt een aanzienlijke overschrijding. Dat extra personeel is aangenomen zonder dat daarvoor een basis in de begroting was, terwijl de begroting sowieso al onder druk stond en Sint Eustatius tegelijkertijd een verhoudingsgewijs omvangrijk ambtenarenapparaat heeft, acht het Cft niet verstandig. Voor het indienen van de jaarrekening 2013 heeft Sint Eustatius uitstel gevraagd bij de minister van BZK tot 15 augustus.

Saba ligt op koers met alle rapportages. De door de eilandsraad vastgestelde jaarrekening 2013 is tijdig bij de minister van BZK ingediend. De jaarrekening heeft wederom een goedkeurende verklaring van de accountant gekregen voor wat betreft het getrouw beeld en een verklaring met beperking voor wat betreft de rechtmatigheid. Als volgend jaar Saba een normenkader ontwikkeld heeft, is er goede hoop op een algehele goedkeurende verklaring. Het Cft is ondertussen met Saba in gesprek om afspraken te maken over het verkrijgen van inzicht in de liquiditeitsontwikkeling en de investeringen.

Begrotingsproces

Verantwoording 2013

De Wet financiën openbare lichamen Bonaire, Sint Eustatius en Saba (Wet finBES) volgend, dienen de openbare lichamen uiterlijk 15 juli van het jaar volgend op het begrotingsjaar de jaarrekening naar de minister van BZK te sturen door tussenkomst van het Cft. De eilandsraad van Saba heeft de jaarrekening 2013 tijdig vastgesteld, in het traject met betrekking tot de jaarrekeningen 2013 van Sint Eustatius en Bonaire is vertraging opgelopen. Beide openbare lichamen hebben uitstel voor indiening aangevraagd bij de minister van BZK. Het Cft gaat in de volgende halfjaarrapportage inhoudelijk in op de uitkomsten van de jaarrekeningen 2013 van zowel Bonaire als Sint Eustatius.

Jaarrekening Bonaire 2013

Wegens discussies met de externe accountant over de juistheid en rechtmatigheid van een aantal posten is het Bonaire niet gelukt om voor 15 juli de door de eilandsraad vastgestelde jaarrekening 2013 aan de minister van BZK aan te bieden. Op 8 juli jl. is de door de accountant gecontroleerde jaarrekening openbaar gemaakt, waarna de eilandsraad op zijn vroegst twee weken na deze datum de jaarrekening mag vaststellen. In verband met het reces van de eilandsraad kan de behandeling pas medio augustus plaatsvinden, waarna doorgeleiding naar de minister van BZK zal plaatsvinden. Bonaire heeft om uitstel verzocht voor de indiening van de jaarrekening tot 1 september 2014.

Jaarrekening Sint Eustatius 2013

Ook Sint Eustatius kent vertraging met betrekking tot het vaststellen van de jaarrekening 2013. De verwachting is dat halverwege augustus de jaarrekening is vastgesteld, na aan de openbaarmaking en de inzage termijn van twee weken te hebben voldaan. Sint Eustatius heeft uitstel van indiening van de jaarrekening aangevraagd bij de minister van BZK tot 15 augustus.

Jaarrekening Saba 2013

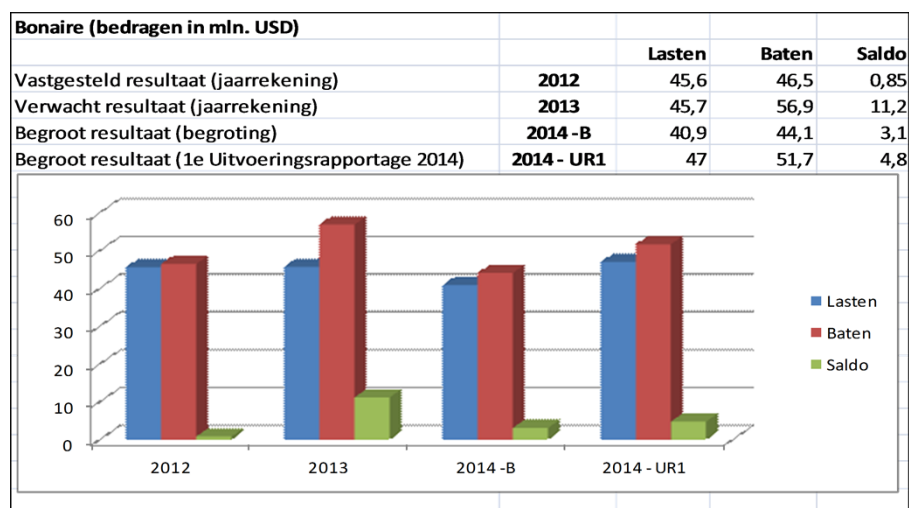
Op 26 juni jl. heeft de eilandsraad van Saba de jaarrekening over 2013 vastgesteld. De jaarrekening is voorzien van de goedkeurende verklaring van de accountant voor wat betreft het getrouw beeld. Voor de rechtmatigheid heeft de accountant een verklaring met beperking afgegeven, echter wel met de opmerking dat er dusdanige progressie in de verbetering van het financieel management valt te constateren dat een volledig goedkeurende verklaring binnen bereik is. Enkel op het gebied van de verantwoording van de lokale inkomsten (ongeveer 6% van de totale baten) heeft de accountant onvoldoende zekerheid over rechtmatigheid. De jaarrekening toont een overschot van circa USD 1,7 mln, op een begrotingstotaal van USD 11,1 mln. De liquide middelen zijn in 2013 afgenomen met een bedrag van afgerond USD 1,7 mln. Dit kan op hoofdlijnen worden verklaard doordat de liquiditeitspositie in 2012 opvallend hoog was, omdat in dat jaar de ontvangen doeluitkeringen niet

volledig zijn uitgegeven. Deze uitgaven hebben in 2013 alsnog plaatsgevonden wat een afname van de liquiditeitspositie tot gevolg heeft gehad. De liquiditeitspositie op de langere termijn is bij Saba een punt van aandacht. Behoedzaam begroten met aandacht voor een positieve liquiditeitsontwikkeling blijft daarom een actueel onderwerp.

Uitvoering begroting 2014

Bonaire

Uit onderstaande tabel blijken de begrotingscijfers van Bonaire over de afgelopen jaren.

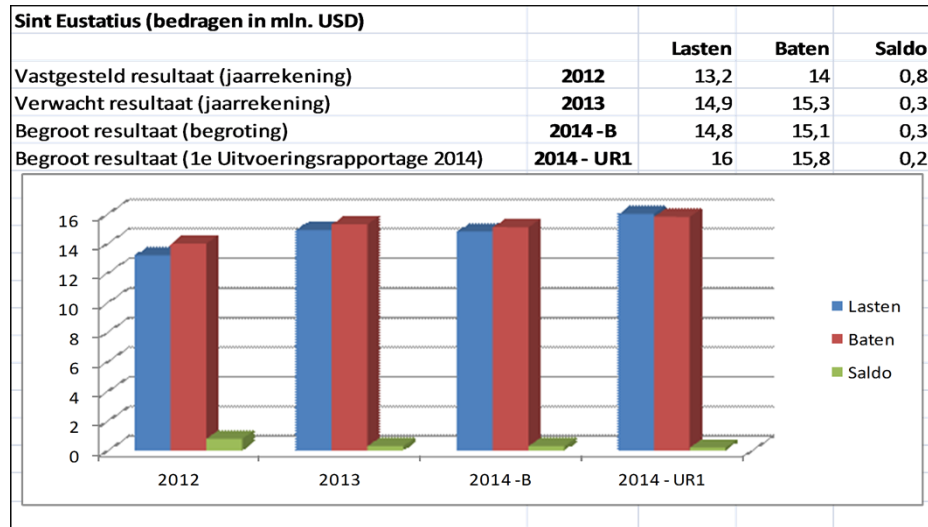
Het Cft maakt uit de eerste uitvoeringsrapportage op dat Bonaire afstevent op een positief exploitatieresultaat over 2014 (in termen van baten en lasten) van ruim USD 4,8 mln. In de begroting was al rekening gehouden met een overschot van USD 3,1 mln om een renteloze lening terug te kunnen betalen en om voorgenomen investeringen te kunnen financieren. Met het aanvullend verwachte overschot wenst Bonaire aanvullende investeringen mogelijk te maken. Dit traject wordt bij de eerste begrotingswijziging beslecht. Deze wijziging zal waarschijnlijk pas gelijktijdig met de jaarrekening 2013 door de eilandsraad worden behandeld. De jaarrekening 2013 is bij de toetsing van de begrotingswijziging van belang, omdat een daarin opgenomen reservering als dekking van betreffende wijziging wordt ingezet.

Bij Bonaire zijn in het eerste kwartaal twee medewerkers bij de afdeling Financiën in dienst getreden. Uit de concept tweede kwartaalrapportage 2014 blijkt dat een van deze medewerkers helaas al weer vertrokken is en dat sprake is van veel ziektegevallen. Het capaciteitsprobleem bij de afdeling Financiën blijft daardoor groot. De uitdaging voor de afdeling Financiën van Bonaire zit in de mogelijkheid om de budgetten van de uitvoerende diensten goed te controleren en tijdig eventuele onderuitputting of overbesteding op te merken om deze via een begrotingswijziging te verwerken. Het systeem van de maandrapportages, en het daardoor zeer geregeld in gesprek gaan met de budgethouders, leidt ertoe dat het financieel inzicht bij de afdeling Financiën wordt versterkt. De afdeling is voor haar productie momenteel nog sterk afhankelijk van de accountant. Uiteraard is het toezicht houden op de uitvoering van de begroting vooral een politieke taak van het bestuurscollege en in het verlengde daarvan de eilandsraad. Hiervoor is het nodig dat zij tijdig over betrouwbare

informatie beschikken. Uit gesprekken die het Cft heeft gevoerd met de bestuurders op Bonaire blijkt dat verbetering van het financieel inzicht hoge prioriteit verdient en dat er alles aan wordt gedaan om adequate beheersingsmechanismes in te zetten. De aanvullende opdracht die de Stichting Overheidsaccountant Bureau (SOAB) heeft gekregen om onderzoek te doen naar de inrichting van de afdeling Financiën is daarvan een goed voorbeeld.

Sint Eustatius

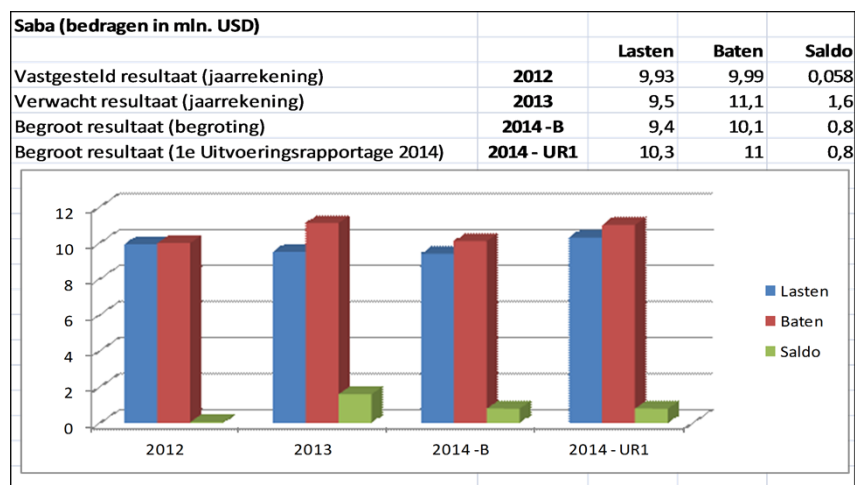
Bij het openbaar lichaam Sint Eustatius is gedurende de afgelopen jaren sprake van een vrij constant begrotingsbeeld.

Sint Eustatius heeft in de eerste helft van 2014 één concept begrotingswijziging voor advies bij het Cft ingediend. Deze wijziging is bij de eerste kwartaalrapportage meegestuurd en heeft een omvang van circa USD 964.000 op een begrotingstotaal van ruim USD 15 mln. Sint Eustatius geeft in haar begroting aan te verwachten het jaar 2014 af te sluiten met een overschot van circa USD 0,2 mln. Dit bedrag zal met name worden gebruikt ter dekking van het af te lossen bedrag voor de renteloze lening onderwijshuisvesting. Het beeld dat uit de eerste uitvoeringsrapportage naar voren komt is niet positief. Bij de eerste begrotingswijziging 2014 heeft Sint Eustatius bijvoorbeeld achteraf dekking moeten zoeken voor het aannemen van enkele personeelsleden die nog niet in de begroting waren voorzien. Het Cft heeft richting Sint Eustatius aangegeven dat deze handelwijze voorbij gaat aan het autorisatierecht van de eilandsraad. Tevens heeft het Cft aangegeven dat in geval een volgende onrechtmatige verplichting wordt geconstateerd de minister van BZK zal worden geadviseerd om tot voorafgaand toezicht op personeelsbeslissingen over te gaan. Sint Eustatius is zich bewust van de mogelijke financiële tegenvallers die zich in 2014 kunnen voordoen, waardoor in het ergste geval een tekort kan ontstaan van USD 1,7 mln. Ter compensatie is Sint Eustatius begonnen met het voorbereiden en doorvoeren van maatregelen om het ontstaan van het tekort af te wenden. Deze maatregelen vinden plaats in de vorm van ophoging van de tariefstelling bij de zeehaven en inwerkingtreding van een algehele vacaturestop. Bij de tweede uitvoeringsrapportage 2014 zal moeten blijken in hoeverre deze maatregelen het gewenste effect hebben gesorteerd.

Saba

Het openbaar lichaam Saba vertoont de afgelopen jaren een vrij stabiel financieel beeld.

In het eerste kwartaal 2014 realiseerde Saba USD 2,3 mln aan baten en USD 1,8 mln aan lasten. Met de eerste begrotingswijziging 2014 is het oorspronkelijke begrotingsbedrag van ruim USD 10,1 mln met circa USD 0,9 mln opgehoogd naar een niveau van circa USD 11 mln. Het geraamde exploitatieresultaat van circa USD 0,8 mln wordt aangewend voor de aflossing van renteloze leningen en financiering van investeringen.

Begrotingsproces 2015

Met betrekking tot de begrotingsvoorbereiding 2015 heeft het Cft eind mei een kaderbrief uitgestuurd waarin het maximum budget staat opgenomen waarbinnen de openbare lichamen de begroting voor volgend jaar dienen vorm te geven. De openbare lichamen zijn alle akkoord met het door het Cft gestelde maximumbudget, waarbij de door de minister van BZK goedgekeurde begroting 2014 als uitgangspunt geldt. Het gaat om een kader van USD 43,9 mln voor Bonaire, USD 15,1 mln voor Sint Eustatius en USD 10 mln voor Saba. Deze kaders zijn gebaseerd op de hoogte van de lokale inkomsten van de openbare lichamen en de vrije uitkering uit Nederland, waarbij vooralsnog geen rekening is gehouden met een eventuele indexatie van deze uitkering als gevolg van de verwachte inflatie in 2014. Wanneer het kabinet besluit deze indexatie toe te passen, kan het alsnog via een wijziging aan de begroting van 2015 worden toegevoegd. Datzelfde geldt voor de mogelijke financiële vertaling van de uitkomsten van het onderzoek dat nu loopt naar de hoogte van de vrije uitkering 2014, zoals in het bestuurlijk overleg financiële verhoudingen BES van 19 juni jl. is afgesproken. Dit is conform het principe van behoedzaam begroten. Aangezien de openbare lichamen in hun begroting rekening dienen te houden met het aflossen van renteloze leningen en het financieren van investeringen verwacht het Cft dat elk openbaar lichaam in de begroting 2015 weer een overschot zal presenteren.

Het Cft heeft met Bonaire gesproken over het traject naar aanloop van de begroting 2015. Het Cft heeft geadviseerd om ten aanzien van deze en toekomstige begrotingstrajecten de nodige rust in de organisatie in te bouwen. Het Cft vindt het verstandig om in het vervolg de beleidswensen van de diverse directies te kanaliseren en vervolgens integraal prioriteiten te stellen. Gedurende de uitvoering van de begroting zullen directies dan niet continu nieuwe beleidswensen aanleveren, die

gezien de soms krappe budgetten niet kunnen worden waargemaakt. Deze benadering zorgt ervoor dat gedurende het jaar teleurstellingen zoveel mogelijk worden voorkomen en dat de directies zich kunnen richten op hun eigen budgettaire verantwoordelijkheid en daarmee het goed uitvoeren van de begroting.

Financieel beheer

Een begrotings- en verantwoordingsproces dat voldoet aan de daartoe gestelde vereisten kan niet worden gerealiseerd zonder een adequaat financieel beheer. Alleen met een adequaat financieel beheer kan worden gesteld dat de begroting en verantwoording volledig is, dat de ramingen en realisaties correct zijn en dat het bestuur de beschikking heeft over tijdige, volledige en juiste informatie. Op basis van deze informatie kan indien nodig worden bijgestuurd door het bestuur. Conform de Wet finBES houdt het Cft ook toezicht op het financieel beheer van de openbare lichamen.

Verbeterproces financieel beheer

Het Cft kan volgens de Wet finBES afspraken maken met een bestuurscollege ter verbetering van het financieel beheer. Vanaf 2012 hebben het Cft en de openbare lichamen de afspraak gemaakt om jaarlijks een realistisch aantal verbeterpunten vast te stellen, rekening houdend met de beperkte capaciteit en schaarse middelen van de openbare lichamen. Voor deze afspraken maakt het Cft gebruik van de bevindingen van de accountant bij de controle van de jaarrekening. In de managementletter doet de accountant specifieke aanbevelingen met betrekking tot verbetering van het financieel beheer. Deze verbeterpunten kunnen per openbaar lichaam verschillen. Over de voortgang van de verbeterpunten rapporteren de openbare lichamen in de uitvoeringsrapportage. Hieronder staat per openbaar lichaam de stand van zaken beschreven van de afgesproken verbeterpunten voor het jaar 2014.

Bonaire

Begin dit jaar is een omvangrijk verandertraject gestart met als doel het financieel beheer aanzienlijk te verbeteren en in het verlengde daarvan de financiële positie van het openbaar lichaam Bonaire te stabiliseren. Daartoe hebben de afgelopen maanden intensieve overleggen plaatsgevonden tussen Bonaire, de SOAB en het Cft. Tijdens de meest recente Collegereis in mei is afgesproken dat er een meerjarig plan van aanpak ontwikkeld zou worden dat zal leiden tot het op termijn terugbrengen van een groot aantal knelpunten in het financieel beheer. In de eerste uitvoeringsrapportage is dit plan van aanpak opgenomen. Per probleem wordt duidelijk in beeld gebracht wat de te nemen acties zijn en wie vanuit Bonaire op welk moment aan zet is om de noodzakelijke verbeteringen te realiseren. De verbeterpunten komen met name voort uit de managementletters van de accountant bij de jaarrekeningen van de afgelopen jaren. Dit zijn bijvoorbeeld punten die de interne controle raken, het verbeteren van de communicatie met de Belastingdienst Caribisch Nederland en het verbeteren van de incasso's van uitstaande vorderingen. Tevens staan in het verbeterplan acties opgenomen waarvan het Cft met Bonaire heeft afgesproken dat die op termijn gerealiseerd moeten zijn, zoals het opstellen van een maandrapportage en het opstellen van een dividend-, grond- en subsidiebeleid. Het Cft heeft richting Bonaire aangegeven dat het meerjarige verbeterplan financieel beheer een dynamisch document is. Er zullen op een gegeven moment acties zijn afgerond, maar een toekomstige managementletter van de accountant bij de jaarrekening kan noodzaken tot

nieuwe acties. Het Cft houdt de vinger aan de pols voor wat betreft de afhandeling van de te nemen acties.

Een belangrijk en zichtbaar aspect van het financieel beheer betreft het tijdig opleveren van juiste en volledige rapportages. Daarover is met Bonaire uitgebreid gesproken in de eerste maanden van dit jaar. Een goed financieel beheer impliceert immers 'financial control'. Een rapportage met de actuele financiële stand van zaken zou in feite op elk gewenst moment opgeleverd moeten kunnen worden. De SOAB heeft Bonaire de eerste paar maanden van dit jaar bijgestaan door een format voor de maand- en kwartaalrapportage te ontwikkelen. Helaas heeft dit over het eerste kwartaal nog niet geleid tot het indienen van een rapportage die voldoet aan de eerder met het Cft gemaakte afspraken hierover. Het Cft heeft in reactie op de eerste uitvoeringsrapportage dan ook aangegeven daarin met ingang van de tweede rapportageverplichting van 2014 verbeteringen te willen zien. Een eerste lezing van de onlangs ingediende conceptstukken tweede uitvoeringsrapportage laat zien dat Bonaire vooruitgang heeft geboekt. Mogelijk dat het door de SOAB uitgebrachte rapport 'inrichting van de afdeling Financiën' verdere aanknopingspunten biedt om deze verbeterslag te realiseren. Het Cft is met Bonaire in gesprek hierover.

Sint Eustatius

Voor 2014 heeft het Cft de volgende verbeterpunten met Sint Eustatius afgesproken:

- Het vaststellen van grondbeleid en een onderhoudsplan kapitaalgoederen: Het opstellen van het grondbeleid is belangrijk voor de verdere ontwikkeling van het eiland. Het grondbeleid dient ondersteuning te bieden aan de ontwikkelplannen inzake residentiële ontwikkeling, alsmede aan het bedrijfsleven voor haar industriële en economische ontwikkeling. Het grondbeleid dient derhalve aan te sluiten bij de doelstellingen zoals die door het openbaar lichaam in de ontwikkelplannen zijn gedefinieerd.
- Het opstellen en vaststellen van een nieuwe Havenverordening: De administratieve organisatie en interne beheersing (AO/IB) rondom de opbrengsten havengelden en luchthaven is op een dusdanige wijze ingericht dat er geen zekerheid over de volledigheid van de opbrengsten verkregen kan worden. Tevens is er geen zekerheid over alle opbrengsten die via de kas betaald worden.
- Het opstellen van een normenkader en beheersingskader. Na vaststelling van deze kaders is het in de toekomst mogelijk een goedkeurende verklaring van de accountant te krijgen op de jaarrekening van het openbaar lichaam.
- Het opstellen van dividendbeleid: Belangrijk is te komen tot een gebalanceerde benadering van het verkrijgen van aanvullende financiële middelen vanuit de overheidsbedrijven, zonder de betreffende bedrijven als melkkoe te gebruiken.

Uit gesprekken met Sint Eustatius blijkt dat de verwachting is dat door de implementatie van een nieuw softwarepakket van AFAS (in de loop van 2014) meer en sneller informatie voorhanden zal zijn, op basis waarvan een grote verbeterslag van het financieel beheer zal worden gemaakt. In het eerste half jaar zijn er voor wat betreft de verbeteringen van financieel beheer nog niet veel stappen gezet, behalve dat er een start is gemaakt met de bovengenoemde punten.

Saba

Voor 2014 heeft het Cft de volgende verbeterpunten met Saba afgesproken:

- Implementatie- en beheersingskader: op grond van artikel 38 lid 4 sub b van de Wet finBES dient de controlerende accountant bij de jaarrekening onder meer een oordeel te geven of de baten, lasten en balansmutaties rechtmatig tot stand zijn gekomen. Inmiddels beschikt Saba over een door de eilandsraad geaccepteerd en vastgesteld normenkader. Op basis hiervan dient een intern beheersinstrumentarium nader te worden uitgewerkt, zodanig dat de accountant tot een goedkeurend oordeel op de rechtmatigheid kan komen.
- Opzetten interne controle: Voor een goede bedrijfsvoering dient het openbaar lichaam te kunnen beschikken over een adequaat stelsel van interne controle maatregelen waarop de accountant kan steunen bij zijn oordeelsvorming, zowel ten aanzien van getrouw beeld als de rechtmatigheid van de verantwoording.
- Financiële positie en weerstandsvermogen: Op grond van artikel 10 en artikel 23 van het BBV BES dient in de paragrafen bij de begroting en de jaarrekening aandacht besteed te worden aan het weerstandsvermogen. Het weerstandsvermogen bestaat uit de relatie tussen de weerstandscapaciteit (reserves en onbenutte capaciteit binnen de heffingen) en de risico's die worden opgelopen (economisch, juridisch, natuurlijk, bestuurlijk, veiligheid, milieu etc.). De risico's die worden gelopen en de kans dat deze zich voordoen, zijn door middel van een risicoanalyse inmiddels vastgesteld.

Saba maakt er in de eerste uitvoeringsrapportage melding van dat het derde punt, inzicht in financiële positie en weerstandsvermogen, gereed is. Voor wat betreft het weerstandsvermogen heeft de eilandsraad van Saba op 30 april jl. besloten dit op termijn op te willen hogen van USD 435.000 naar USD 2 mln. Deze ophoging is noodzakelijk om de door Saba geïdentificeerde risico's op bijvoorbeeld het gebied van energieprijzen, investeringen in communicatie infrastructuur, sociale (woon)voorzieningen en schade aan overheidsgebouwen op te kunnen vangen. Het Cft is zeer te spreken over het feit dat het Saba gelukt is een risico-inschatting uit te werken en hieraan de conclusie te verbinden dat het weerstandsvermogen dient te worden opgehoogd.

Geïntegreerd Middelen Beheer

Op basis van de Wet finBES hebben de openbare lichamen elk een inkomsten- en uitgavenrekening bij een commerciële bank. Daarnaast beheert het Cft voor elk openbaar lichaam een rekening-courant. Andere rekeningen zijn niet toegestaan. Het systeem van GMB geeft zowel de openbare lichamen als het Cft inzicht in de uitgaven en de ontvangsten van de openbare lichamen gedurende het gehele jaar. Het voorziet de openbare lichamen daarnaast in de mogelijkheid om gedurende het gehele jaar over voldoende liquide middelen te beschikken, ongeacht het moment waarop ontvangsten en/of uitgaven plaatsvinden. De uitputting in termen van baten en lasten en het verloop van de liquiditeiten zijn per definitie niet gelijk, ondanks dat een verband hier tussen wel van belang is voor het verkrijgen van inzicht in de ontwikkeling van de liquide middelen. Alleen op basis van voldoende informatie uit de uitvoeringsrapportages kan een verband tussen de uitputting in termen van baten en lasten en het verloop van de liquiditeiten worden gelegd.

Bonaire

	Liquiditeitspositie per 31/12/13	Liquiditeitspositie per 30/06/14	Realisatie t/m 30/06/14
Rekening-courant	\$ 681,315	\$ 1.912.303	\$ 1.230.988
Uitgavenrekening	\$ 1,000,000	\$ 999.970	-\$ 30
Ontvangstenrekening	\$ 0	\$ 0	\$ 0
Vrije uitkeringsrekening	\$ 3,509,197	\$ 2.914.636	-\$ 594.561
	\$ 5,190,512	\$ 5.826.909	\$ 636.397

Bij Bonaire is sprake van een verbetering van de liquiditeitspositie in het afgelopen half jaar. Het gaat om een bedrag van ruim USD 0,6 mln. In 2013 was nog sprake van een forse afname van de liquiditeit als gevolg van de door Bonaire uitgegeven gelden ten behoeve van investeringen. De toename in liquiditeiten in 2014 wordt onder andere veroorzaakt door de versterkte aandacht voor het innen van belastingen en het ontvangen van enkele financiële meevallers. Daarnaast blijkt dat het zwaartepunt voor het inzetten van bijzondere uitkeringen in de tweede helft van 2014 zal liggen, waardoor de uitgaven over de eerste zes maanden van dit jaar lager zijn dan in eerdere jaren.

Het Cft krijgt op maandbasis de nieuwste inzichten inzake de liquiditeit aangereikt door de afdeling Financiën. Dit geeft het Cft het vertrouwen dat Bonaire op weg is een goed liquiditeitsbeheer te voeren. Uit de meest recente informatie tot en met de maand juni blijkt dat het realistisch is te veronderstellen dat ook eind 2014 Bonaire over een positief liquiditeitssaldo beschikt. Waar Bonaire terdege rekening mee dient te houden is dat in geval van het vaststellen door de eilandsraad (en de goedkeuring van de minister van BZK) van de voorgenomen eerste begrotingswijziging er ook liquide middelen vrijgespeeld moeten worden om de door Bonaire gewenste investeringen en de beleidswensen te kunnen financieren. Het Cft heeft vernomen dat Bonaire hard werkt aan het binnenhalen van achterstallige belastingontvangsten. Dit zal mogelijk leiden tot een opwaarts effect van het liquiditeitssaldo. Het Cft heeft met Bonaire afgesproken met dezelfde intensiteit als het afgelopen half jaar de liquiditeit te blijven monitoren, om zodoende ervoor te zorgen dat Bonaire te allen tijde over een gezond werkkapitaal kan blijven beschikken.

Sint Eustatius

	Liquiditeitspositie per 31/12/13	Liquiditeitspositie per 30/06/14	Realisatie t/m 30/06/14
Rekening-courant	\$ 1,780,161	\$ 2.097.721	\$ 317.560
Uitgavenrekening	\$ 199,987	\$ 200.000	\$ 13
Ontvangstenrekening	-\$ 13	\$ 0	\$ 13
Vrije uitkeringsrekening	\$ 137,415	\$ 306	-\$ 137.109
	\$ 2,117,550	\$ 2.298.027	\$ 180.477

De liquiditeitspositie van het openbaar lichaam Sint Eustatius is het afgelopen half jaar toegenomen. Begin 2014 bedroeg de liquiditeitspositie circa USD 2,1 miljoen, terwijl deze eind van het tweede

kwartaal was toegenomen tot afgerond USD 2,3 mln. Sint Eustatius heeft de eerste maanden van dit jaar gewerkt aan het opstellen van het kasstroomoverzicht, waaruit het verband moet blijken tussen het resultaat in termen van baten en lasten en de mutaties in liquide middelen. Het Cft spreekt zijn waardering uit voor de stappen die Sint Eustatius op dit terrein heeft verzet. Omdat er nog enkele correcties dienen plaats te vinden, is het bedoelde verband tot op heden echter nog niet te maken. Vanaf medio 2014 hoopt het Cft dit overzicht bij de beoordeling van het resultaat te kunnen betrekken.

Saba

	Liquiditeitspositie per 31/12/13	Liquiditeitspositie per 30/06/14	Realisatie t/m 30/06/14
Rekening-courant	\$ 1,436,249	\$ 659.427	-\$ 776.822
Uitgavenrekening	\$ 199,987	\$ 200.000	\$ 13
Ontvangstenrekening	-\$ 13	\$ 0	\$ 13
Vrije uitkeringsrekening	\$ 179,026	\$ 306	-\$ 178.720
	\$ 1,815,249	\$ 859.733	-\$ 955.516

De liquiditeitspositie van Saba is het afgelopen half jaar afgenomen. Begin 2014 bedroeg de liquiditeitspositie nog ruim USD 1,8 mln, terwijl deze eind van het eerste kwartaal was afgenomen tot nog geen USD 0,9 mln. Het Cft heeft uit de door Saba ingediende rapportage niet kunnen afleiden waardoor deze afname in liquide middelen wordt veroorzaakt. De accountant merkt in zijn rapportage over de jaarrekeningen 2012 en 2013 op dat het liquiditeitsaldo op de langere termijn een punt van zorg is voor Saba. Saba houdt hier al enige jaren rekening mee door structureel een overschot op de begroting te presenteren om zo over voldoende liquiditeiten te kunnen blijven beschikken en heeft aangegeven dit ook voor toekomstige begrotingsjaren te zullen blijven doen.

Euro Overnight Index Average

De minister van BZK heeft vorig jaar kenbaar gemaakt dat per ingang van 2014 de Euro Overnight Index Average (EONIA) als rente dient te gelden voor zowel de debet- als de creditsaldi op de rekening-courant van het openbaar lichaam, conform artikel 37 lid 4 van de Wet finBES. Afgesproken is dat het Cft maandelijks de gemiddelde EONIA maandrente zal toepassen over het gemiddelde maandsaldo op de rekening-courant van een openbaar lichaam, waarna de uitkomst per kwartaal wordt verwerkt in de GMB kwartaalrapportage. Deze rente wordt vergoed door het ministerie van BZK. Na de eerste zes maanden kan worden gesteld dat de te verwachte renteopbrengsten (zowel EONIA- als depositotegoeden) voor alle openbare lichamen tezamen over 2014 rond de USD 15.000 zal bedragen.

Collectieve sector

Het Cft rapporteert in samenwerking met het Centraal Bureau voor de Statistiek Nederland (CBS) over de schuld-, tekort-, inkomsten- en uitgavencijfers van de collectieve sector (zijnde het openbaar lichaam en de overige entiteiten die tot de collectieve sector behoren), tegelijkertijd met het doorgeleiden van de jaarrekening van een openbaar lichaam aan de minister van BZK. Gelijktijdig beoordeelt het Cft de rentelastnorm van de collectieve sector. De praktijk is echter weerbarstiger dan de theorie. Waar Saba binnen de afgesproken termijn de benodigde documenten heeft

aangeleverd (jaarcijfers van zowel het openbaar lichaam als die van de enige andere entiteit binnen de collectieve sector) is dit voor Sint Eustatius en Bonaire niet het geval. Het Cft en het CBS kunnen hierdoor nog niet vaststellen of er sprake is van rentedragende schulden en of daarmee de rentelastnorm wordt overschreden. Er kan op dit onderdeel dan ook niet worden voldaan aan de bepalingen uit de Wet finBES. Het Cft blijft dit onderwerp nadrukkelijk agenderen bij de openbare lichamen.

Saba

De cijfers van de collectieve sector zijn aangeleverd en geanalyseerd door het CBS. Er is geen informatie gevonden waaruit blijkt dat Saba rente over haar schulden betaalt. De uitstaande leningen zijn alle renteloos, waardoor de conclusie kan worden getrokken dat de rentelastnorm van de collectieve sector van Saba in 2013 niet overschreden is.

Sint Eustatius

Sint Eustatius geeft aan dat het lastig is de jaarcijfers van de stichting Wegenfonds opgesteld te krijgen. Inmiddels is een accountant ingehuurd die de jaarrekeningen 2004-2013 op zal maken. Deze informatie is behalve in het kader van de rentelastnorm eveneens noodzakelijk om de stichting Wegenfonds op te kunnen heffen. Dit voornemen bestaat al een tijdje en zal hopelijk op korte termijn kunnen worden geëffectueerd.

Bonaire

Bonaire heeft tijdens het meest recente bestuurlijke bezoek van het Cft aangegeven geen prioriteit te stellen aan het opleveren van de gevraagde gegevens. Tot op heden heeft het Cft dan ook geen enkele jaarrekening of afgeleide financiële informatie van entiteiten van de collectieve sector van Bonaire ontvangen, anders dat wat daarover in de door de accountant gecontroleerde jaarrekening 2013 staat opgetekend. Er is wat Bonaire betreft inzake de collectieve sector sprake van een groeitraject.

Overig

Contactmomenten met de openbare lichamen

Gedurende het jaar heeft het Cft veelvuldig contact met de openbare lichamen. Uiteraard is er overleg op de geëigende momenten wanneer bijvoorbeeld rapportages (moeten) worden aangeleverd en besproken. Daarnaast is er veelvuldig contact met de openbare lichamen, om zodoende ook de adviserende rol richting de openbare lichamen goed in te kunnen vullen.

In mei heeft het laatste bestuurlijke bezoek van het Cft aan de openbare lichamen plaatsgevonden. Er is met alle eilanden vooral gesproken over het traject van de jaarrekening 2013, de uitvoering van de begroting 2014 en de op handen zijnde begrotingsvoorbereiding voor 2015.

Met de bestuurders van Bonaire is daarnaast uitgebreid stilgestaan bij het inzicht in het verloop van de liquiditeit in 2014, het plan van aanpak (meerjarige) verbetering financieel beheer en de gewenste (financiële) rapportages die in 2014 opgeleverd moeten worden. Tijdens de collegereis in januari jl. is met Bonaire afgesproken dat er binnen enkele maanden op het terrein van het financieel beheer de eerste verbeteringen zichtbaar zullen moeten zijn. Bonaire heeft hiertoe de eerste stappen gezet in de goede richting, doch het eindpunt is nog niet bereikt. Het door Bonaire

opgestelde meerjarige verbeterplan financieel beheer is in uitvoering genomen en er vindt op regelmatige basis overleg plaats hierover. Voor wat betreft het inzicht in de liquiditeitsstand vindt intensief overleg plaats tussen het Cft en Bonaire. De laatste signalen wijzen erop dat Bonaire gedurende het gehele jaar over een positief liquiditeitssaldo zal beschikken.

In juni heeft de meest recente Caribisch Nederland-week (CN-week) plaatsgevonden. De evaluatieopdracht is besproken en het daartoe instellen van een onafhankelijke evaluatiecommissie, evenals (de financiële impact) van het meerjarenprogramma voor de openbare lichamen waarbij de thema's armoedebestrijding, kinderrechten en economische ontwikkeling centraal staan. Een en ander heeft geleid tot het vanuit de departementen ter beschikking stellen van (aanvullende) budgetten voor de openbare lichamen. Deze budgetten zullen op termijn via een begrotingswijziging op de begrotingen van de openbare lichamen worden opgevoerd.

Tevens is besloten om een nieuw onderzoek uit te voeren naar de hoogte van de vrije uitkeringen. Gezien de gewijzigde inwonersaantallen is een aanpassing noodzakelijk. Daarnaast zal in het onderzoek aandacht zijn voor achterstallig onderhoud en zal rekening worden gehouden met de gestegen onderhoudslasten als gevolg van achterstanden die al wel zijn weggewerkt. Specifiek voor Sint Eustatius is een convenant getekend voor de bouw van een nieuw bestuursgebouw. Bonaire wenst ook een nieuw bestuursgebouw en beraadt zich nog op de mogelijke varianten om dit te bereiken.

De openbare lichamen hebben tijdens de CN-week vernomen dat vooralsnog zeer beperkt loon- en prijsbijstelling van de vrije uitkering over 2014 plaatsvindt. De openbare lichamen worden hiermee gelijkgeschakeld met de Europese Nederlandse gemeenten, provincies en departementen. De openbare lichamen dienen derhalve de kosten gemoeid met de inflatie zelf in hun begroting op te vangen.

Investeren en vervreemden

In het eerste half jaar van 2014 heeft Saba als enige openbaar lichaam een verzoek bij Nederland neergelegd om renteloos te mogen lenen. Saba geeft desgevraagd aan investeringen in infrastructuur als prioriteit te zien. Ook Sint Eustatius en Bonaire zijn aan het investeren en doen dit vooral door het aanwenden van doeluitkeringen die al eerder toegekend waren. Daarnaast is, zoals reeds vermeld, tijdens de meest recente CN-week overeengekomen dat op Sint Eustatius een nieuw bestuursgebouw gebouwd zal gaan worden, in samenwerking met de Rijksgebouwendienst. Ook Bonaire heeft aangegeven interesse te hebben in een nieuw bestuursgebouw, maar over de financieringswijze heeft nog geen besluitvorming plaatsgevonden.

Voor wat betreft vervreemding is Saba voornemens percelen, een voormalig hotel en restaurant, genaamd Captains Quarters, te verkopen via een openbare inschrijving. Een besluit tot vervreemding van onroerende zaken behoeft goedkeuring van het Cft. Ten aanzien van dit specifieke perceel is het Cft akkoord gegaan met de aangekondigde wijze van vervreemding (openbare inschrijving), maar niet met de door Saba voorgestelde wijze van gunning en heeft Saba dan ook verzocht een nieuw voorstel toe te sturen.

Oprichting stichtingen

Sint Eustatius heeft in de afgelopen maanden twee stichtingen opgericht, te weten de stichting New Challenges ter uitvoering van de Wet Sociaal Kanstraject Jongeren BES en de stichting Governor de Graaafschool ter verzelfstandiging van het openbaar onderwijs. Het Cft heeft de oprichting van deze twee stichtingen goedgekeurd. De stichting Wegenfonds is ondanks het advies van het Cft en de Rijksvertegenwoordiging daartoe (nog) niet opgeheven.